

2021-ci ilin I rübü üzrə Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI

2021-ci ilin I rübündə tədiyə balans¹ əsasən qlobal əmtəə bazarlarında qiymətlərin bərpası, qeyri-neft ixracının genişlənməsi, həmçinin kapital və maliyyənin hərəkəti hesabında müsbət meyillərdən təsirlənmişdir. Cari əməliyyatlar balansında 627.7 mln.\$, kapital və maliyyənin hərəkəti hesabında isə 15 mln.\$ profisit yaranmış, ehtiyat aktivləri 325.9 mln.\$ artmışdır. Bu dövrdə orta rüblük neft qiyməti 52.4\$/barel olmuş, qeyri-neft ixracı isə 11% artmışdır.

Cədvəl 1. 2021-ci ilin I rübü üzrə tədiyə balansının əsas göstəriciləri, mln.\$

Cari əməliyyatlar balansı	627.7
Xarici ticarət balansı	1 548.8
Xidmətlər balansı	- 818.2
İlkin gəlirlər balansı	-200.1
- <i>İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası</i>	-163.6
Təkrar gəlirlər balansı	97.2
Kapital hesabı	0.6
Maliyyə hesabı	14.4
Xalis maliyyə aktivləri	524.4
o cümlədən:	
- <i>xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar</i>	106.2
- <i>portfel investisiyaları</i>	76.2
- <i>digər investisiyalar</i>	342.0
Xalis maliyyə öhdəlikləri	538.8
o cümlədən:	
- <i>Azərbaycana cəlb olunmuş birbaşa investisiyalar</i>	1 400.9
- <i>cəlb olunmuş investisiyaların repatriasiyası</i>	-1 279.6
- <i>neft bonusu</i>	450.5
- <i>portfel investisiyaları</i>	- 1.1
- <i>digər investisiyalar</i>	- 31.9
Balanslaşdırıcı maddələr	- 316.8
Tədiyə balansının ümumi saldosu (ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi; "+" artım, "-" azalma)	325.9

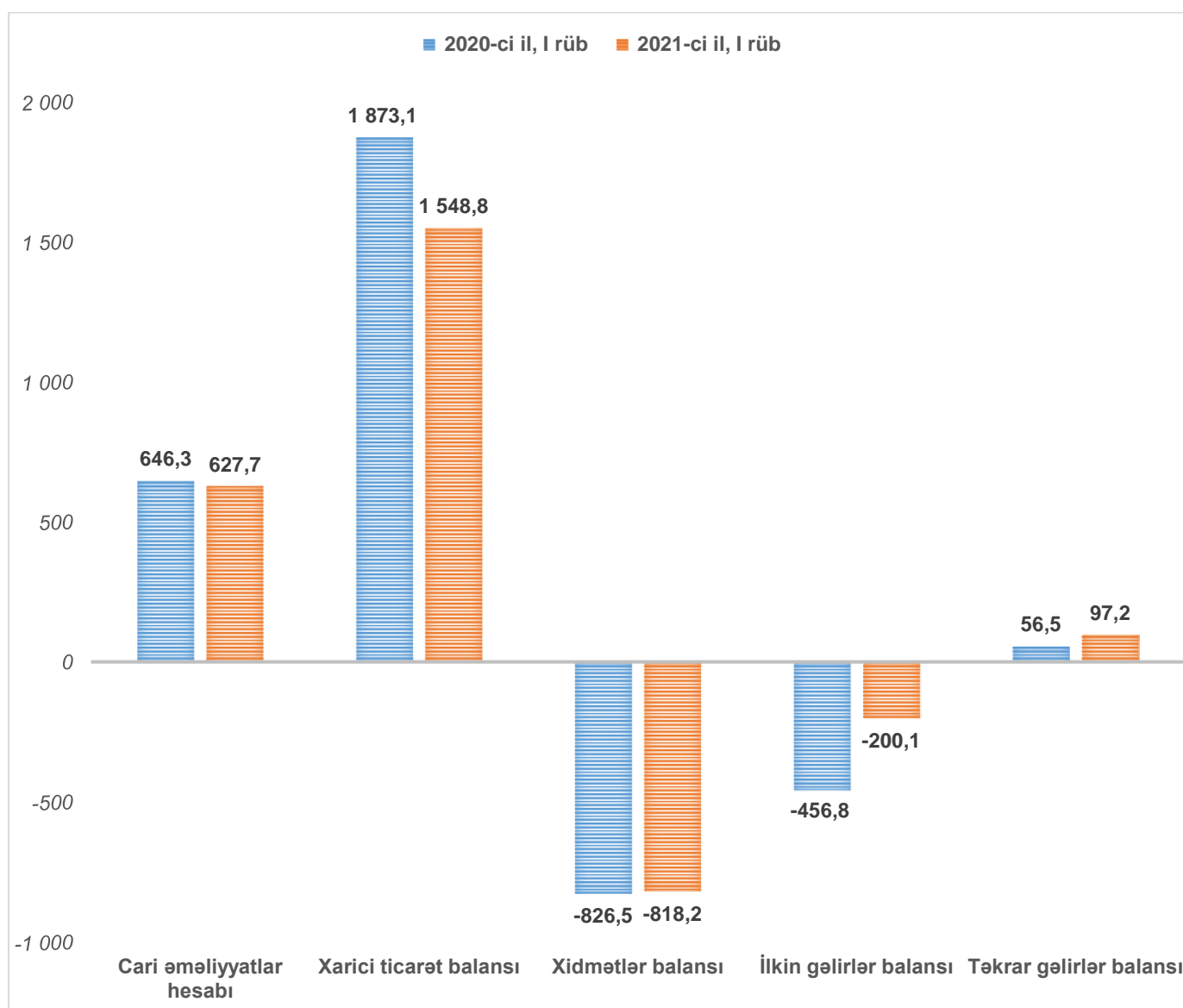
Qeyd: Tədiyə balansı hesablamalarında xam neftin faktiki orta qiyməti 52\$ (2020, I rüb 58\$) olmuşdur.

¹ Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı <https://uploads.cbar.az/assets/4f9ced2ebffd8b2fb6149f920.pdf> sahifəsinə müraciət edilə bilər.

Cari əməliyyatlar hesabı

2021-ci ilin I rübü üzrə cari əməliyyatlar hesabının profisiti 627.7 mln.\$ və ya ÜDM-in 5.6%-ni təşkil etmişdir (2020-cu ilin I rübü üzrə 646.3 mln.\$ profisit olmuşdur). Neft-qaz sektoru üzrə CƏB profisiti ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən (ö.i.m.d.n.) 19.9% azalaraq 1.9 mlrd.\$, qeyri-neft sektoru üzrə CƏB kəsiri isə 26.1% azalaraq 1.3 mlrd.\$ məbləğində olmuşdur.

Qrafik 1. 2021-ci ilin I rübü üzrə cari əməliyyatlar hesabı, mln.\$



Xarici ticarət balans

2021-ci ilin I rübü üzrə xarici ticarət dövriyyəsi 6.1 mlrd.\$ təşkil etmiş, neft-qaz sektoru üzrə 2.9 mlrd.\$-lıq profisit qeyri-neft sektoru üzrə 1.4 mlrd.\$-lıq kəsiri bağlamış və nəticədə xarici ticarət balansında 1.5 mlrd.\$ həcmində profisit yaranmışdır. Hesabat dövründə Azərbaycanın dünyanın 155 dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 12.7%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 87.3%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür.

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 3.8 mlrd.\$ (13.9% azalma) təşkil etmişdir. Dövr ərzində əsasən dünya neft bazarlarında xam neftin *ö.i.m.d.n.* ucuzlaşması (-9%) səbəbindən neft-qaz sektoru üzrə ixracın həcmi 16.5% azalaraq 3.4 mlrd.\$ olmuşdur. İxrac olunmuş neft məhsullarının (2.7 mlrd.\$) 2.6 mlrd.\$-ı xam neftin, 125.4 mln.\$-ı isə neft emalı məhsullarının payına düşür. 2021-ci ilin I rübü üzrə qeyri-neft ixracı 11.2% artaraq 457.3 mln.\$ olmuşdur.

Əmtəə idxalı. 2021-ci ilin I rübü üzrə əmtəə idxalı *ö.i.m.d.n.* 11.5% azalaraq 2.3 mlrd.\$ təşkil etmişdir, o cümlədən istehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 1.1 mlrd.\$ olmuş, bunun da 401.7 mln.\$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür. Qeyri-neft sektoru üzrə idxal 11.7% azalaraq 1.9 mlrd.\$ olmuşdur. Qeyri-neft idxalının strukturunda gəmilər, qayıqlar və üzən konstruksiyaların (23.3 dəfə), şəkərin (3 dəfə), dəmiryol nəqliyyat vasitələrinin (1.8 dəfə), gübrələrin (1.7 dəfə), əczaçılıq məhsullarının (48.3%), dənli bitkilərin (24.6%), tütün və tütün məhsullarının (20.7%) və tərəvəz məhsullarının (15.1%) idxalı artmış, uçuş aparatlarının (6.9 dəfə), metalların (50.3%), ağac məmulatlarının (13.3%), kağız məmulatlarının (8.5%), mebel məhsullarının (6.1%), minik avtomobillərinin (5.5%) idxalı isə azalmışdır.

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 8.6% təşkil edərək 0.2 mlrd.\$ olmuşdur.

Cədvəl 2. İdxalın strukturu, mln.\$

	2020-ci il, I rüb		2021-ci il, I rüb	
	<i>Məbləğ</i>	<i>Xüsusi çəkisi, %-lə</i>	<i>Məbləğ</i>	<i>Xüsusi çəkisi, %-lə</i>
İdxal - cəmi	2 590.1	100.0	2 291.8	100.0
o cümlədən:				
1. İstehlak malları	1 128.1	43.6	1 090.7	47.6
- ərzaq məhsulları	352.0	13.6	401.7	17.5
- digərləri	776.1	30.0	689.0	30.1
2. Investisiya yönümlü mallar	184.4	7.1	198.2	8.6
3. Digər mallar	1 277.6	49.3	1 002.9	43.8

Xidmətlər balansı

2021-ci ilin I rübü üzrə xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində xidmətlərin ümumi həcmi 2.2 mlrd.\$ təşkil etmişdir. Bunun 1.5 mlrd.\$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 0.7 mlrd.\$-ı isə Azərbaycan rezidentləri tərəfindən xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Ümumilikdə, xidmətlər balansında yaranan kəsir 1% azalaraq 818.2 mln.\$ olmuşdur. Neft-qaz sektoru üzrə xidmətlər balansının (əsasən tikinti xidmətləri və digər işgüzar xidmətlər) kəsiri 680.2 mln.\$ (7.2% artım) olmuşdur. Qeyri-neft sektoru üzrə xidmətlər balansının kəsiri isə 138 mln.\$ (28.2% azalma) olmuşdur.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 39.2%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 872.7 mln.\$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 62%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycanın nəqliyyat xidmətlərindən istifadəsi ilə əlaqədardır. Azərbaycan rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri 540.9 mln.\$, qeyri-rezidentlərin Azərbaycan rezidentlərinə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin dəyəri isə 331.8 mln.\$ təşkil etmişdir.

Dövr ərzində qeyri-neft sektoru üzrə nəqliyyat xidmətlərinin ixracı *ö.i.m.d.n.* 39.6% artmış, idxalı isə 14.1% azalmışdır. Nəticədə nəqliyyat xidmətləri üzrə 2020-ci ilin I rübündə 91.7 mln.\$ olan kəsir 2021-ci ilin I rübündə 209.1 mln.\$ profisitlə əvəzlənmişdir.

2021-ci ilin I rübü üzrə qarşılıqlı turizm xidmətlərinin dövriyyəsi 5 dəfə azalaraq 110.8 mln.\$ təşkil etmişdir. Hesabat dövründə turizm xidmətləri üzrə idxalın (84.7 mln.\$) ixracı (26.1 mln.\$) üstələməsi nəticəsində 58.6 mln.\$ həcmində kəsir yaranmışdır. Bu dövrdə xaricə səfər edən Azərbaycan vətəndaşlarının sayı 8.4 dəfə, Azərbaycana gələn xarici vətəndaşların sayı isə 4.4 dəfə azalmışdır.

Xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin həcmi 84.7 mln.\$ olmuşdur. Bunun 91.7%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı olmuşdur (*məhik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla*).

Hesabat dövründə qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə göstərilən tikinti xidmətlərinin həcmi 3.2 dəfə azalaraq 1.7 mln.\$ təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektoru üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən digər işgüzar xidmətlərin həcmi isə 22.9% artaraq 172.5 mln.\$ olmuşdur.

İlkin gəlirlər balansı

Hesabat dövründə ilkin gəlirlər balansında neft-qaz sektoru üzrə 377.1 mln.\$ kəsir, qeyri-neft sektoru üzrə isə 177.0 mln.\$ profisit olmuşdur. Nəticədə ilkin gəlirlər balansında kəsir 2.3 dəfə azalaraq 200.1 mln.\$ təşkil etmişdir.

İlkin gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 1.2 mlrd.\$ olmuşdur. Bunun 58.6%-i (683.3 mln.\$) Azərbaycandan qeyri-rezidentlərə ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (351.1 mln.\$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qiymətli kağızlar portfeli üzrə qeyri-rezidentlərə ödənilən faizlər (173.8 mln.\$), xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (52.8 mln.\$) və digər ödənişlər (105.6 mln.\$) təşkil edir.

Təkrar gəlirlər balansı

Təkrar gəlirlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi həcmi 397.7 mln.\$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Daxilolmalar 247.4 mln.\$, ödənişlər isə 150.3 mln.\$ təşkil etmişdir.

Təkrar gəlirlər üzrə ümumi daxilolmaların 91.6%-i xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 7.3%-i ölkəyə gətirilən humanitar və yardım mallarının həcmi, 1.1%-i isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Ölkəyə göndərilən pul baratlarının həcmi 20.6% artaraq 226.6 mln.\$, ölkədən çıxarılan pul baratlarının həcmi isə 0.3% azalaraq 121.9 mln.\$ olmuşdur. Nəticədə pul baratları üzrə 104.7 mln.\$ müsbət saldo yaranmışdır.

Bütövlükdə, təkrar gəlirlər üzrə əməliyyatların saldosu müsbət 97.1 mln.\$ (1.7 dəfə artım) təşkil etmişdir.

Maliyyə hesabı²

2021-ci ilin I rübü üzrə ölkənin xalis maliyyə aktivləri 524.4 mln.\$ artmışdır. Bu göstərici xaricə yönəldilmiş birbaşa investisiyalar (106.2 mln.\$), portfel investisiyaları (76.2 mln.\$) və digər investisiyalar (342 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

Hesabat dövründə ölkənin xalis maliyyə öhdəlikləri isə 538.8 mln.\$ artmışdır ki, bu da xaricdən cəlb olunmuş xalis birbaşa investisiyalar (121.3 mln.\$), neft bonusu (450.5 mln.\$), portfel investisiyaları (-1.1 mln.\$) və digər investisiyalar (-31.9 mln.\$) hesabına formalaşmışdır.

Cədvəl 3. 2021-ci ilin I rübü üzrə xalis maliyyə aktivləri və öhdəlikləri, mln.\$

	<i>Aktivlər</i>	<i>Öhdəliklər</i>
Birbaşa investisiyalar	106.2	121.3
- neft-qaz sektoru	3.1	-28.5
- digər sektorlar	103.1	149.8
Neft bonusu		450.5
Portfel investisiyaları	76.2	-1.1
Digər investisiyalar	342.0	-31.9
- ticarət kreditləri və avanslar	-108.0	225.6
- kreditlər və ssudalar	-4.9	-207.6
- depozitlər və nağd valyuta	454.9	-49.9
C Ə M İ	524.4	538.8

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 1.4 mlrd.\$ olmuşdur.

² Beynəlxalq Valyuta Fondunun tədiyə balansı üzrə yeni (6-cı nəşr) Təlimatının tələblərinə uyğun olaraq tədiyə balansının strukturunda kapital və maliyyə hesabı Aktivlər/Öhdəliklər prinsipi üzrə təsnifləşdirilmişdir.

Ölkə iqtisadiyyatına yatırılmış birbaşa investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 89.2% təşkil etmişdir.

2021-ci ilin I rübü üzrə tədiyə balansında birbaşa investisiyalar maddəsinin neft-qaz sektoru üzrə xalis maliyyə öhdəliklərinin (-28.5 mln.\$) azalması cəlb olunmuş investisiya ilə (1 249.4 mln.\$) kapitalın repatriasiyası (1 277.9 mln.\$) arasındakı fərqdən formalaşır.

Qiyətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği 151.5 mln.\$ (36.1% azalma) olmuşdur.

Portfel investisiyaları

Portfel investisiyaları üzrə xalis maliyyə aktivləri 76.2 mln.\$ artmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 1.1 mln.\$ azalmışdır, nəticədə 77.3 mln.\$ mənfi saldo yaranmışdır.

Hesabat dövründə portfel investisiyaları üzrə aktivlər əsasən dövlət sektorunun hesabına artmış, öhdəliklər isə neft-qaz sektorunun hesabına azalmışdır.

Kreditlər və digər investisiyalar

Hesabat dövründə kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə aktivləri 4.9 mln.\$, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 207.6 mln.\$ azalmışdır. Kreditlər və ssudalar üzrə xalis maliyyə öhdəlikləri birbaşa dövlət kreditləri (80.6 mln.\$), dövlət təminatlı kreditlər (20.9 mln.\$), bank sektorunun kreditləri (3.5 mln.\$), neft-qaz sektorunun kreditləri (58.8 mln.\$), firmaların və digər müəssisələrin kreditləri (43.8 mln.\$) hesabına azalmışdır.

Depozitlər və nağd valyuta üzrə xalis maliyyə aktivləri 454.9 mln.\$ artmış, xalis maliyyə öhdəlikləri isə 49.9 mln.\$ azalmışdır.

Ehtiyat aktivləri

2021-ci ilin I rübü üzrə ölkənin ehtiyat aktivləri 325.9 mln.\$ məbləğində artmışdır.